

PROTOCOL TOEVALSVONDSTEN
ZEEHELDENWIJK

GEMEENTE URK

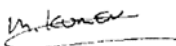

Archeologie

Protocol toevalsvondsten Zeeheldenwijk

Gemeente Urk

Opdrachtgever	Gemeente Urk Postbus 77 8320 AB Urk
Rapportnummer	8091.006
Versienummer	2
Datum	24 november 2020
Vestiging	Overijssel Wilhelm Röntgenstraat 7a 8013 NE Zwolle 038 - 7820540 zwolle@econsultancy.nl
Opsteller	drs. M.C.M. Komen
Paraaf	
Kwaliteitscontrole	drs. A.H. Schutte
Paraaf	

© Econsultancy bv, Zwolle

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN: 2210-8777 (Analoog rapport)

ISSN: 2210-8785 (Digitaal rapport E-depot)

Administratieve gegevens plangebied	
Projectcode	8091.006
Toponiem	Zeeheldenwijk
Opdrachtgever	Gemeente Urk Postbus 77 8320 AB Urk mr. F.H.M. Fassotte T: 0527-689868 E: f.fassotte@urk.nl
Gemeente	Urk
Plaats	Urk
Provincie	Flevoland
Kadastrale gegevens	gemeente Urk, sectie D, nummer 2203
Omvang plangebied	Ca. 80 ha
Kaartblad	20 F (1:25.000)
Coördinaten centrum plangebied	X: 172.268/Y: 518.512
Archeoregio NOaA	Flevolands kleigebied
Projectleider/meldpunt	drs. M.C.M. Komen Wilhelm Röntgenstraat 7a 8013 NE ZWOLLE T. 06-89971568/038-7820540 E : M.Komen@econsultancy.nl
Bevoegde Overheid	Gemeente Urk Postbus 77 8320 AB Urk T: 0527- 689970 E: gemeente@urk.nl

Kwaliteitszorg

Econsultancy is onder meer gecertificeerd voor protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004 van de BRL SIKB 4000. Verder is Econsultancy lid van de Nederlandse Vereniging van Archeologische Opgravingsbedrijven (NVAO). De leden van de NVAO bieden kwalitatief hoogstaand archeologisch onderzoek. Het lidmaatschap is een waarborg voor kwaliteit en betrouwbaarheid. Tevens is Econsultancy aangesloten bij de Vereniging van Ondernemers in Archeologie (VOiA). De VOiA behartigt de belangen van meer dan 100 bedrijven in alle takken van de archeologie.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving. Een booronderzoek wordt in het algemeen uitgevoerd door het steekproefsgewijs onderzoeken van de bodem, waardoor het, op basis van de resultaten van een booronderzoek, onmogelijk is garanties af te geven ten aanzien van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden. In dit kader dient ook opgemerkt te worden dat geraadpleegde bronnen niet altijd zonder fouten en volledig zijn. Daar Econsultancy voor het verkrijgen van historische informatie afhankelijk is van deze bronnen, kan Econsultancy niet instaan voor de juistheid en volledigheid van deze informatie.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	1
2	PROTOCOL TOEVALSVONDSTEN	1
	2.1 Meldpunt Archeologie	1
	2.2 Procedure bij melding	2
	2.3 Voorlichting.....	2
	2.4 Toekomstige situatie.....	2
3	VOORBEELD TEKST VOOR DE UITVOERDERS/OPZICHTERS/INFORMATIEBOEKJE	3
	3.1 Meld archeologische vondsten binnen Urk	3
	3.2 Archeologische verwachting	3
	3.3 Hoe herkent u archeologische vondsten of sporen?	4
	3.4 Wat te doen als je vermoedt dat iets ouds in de grond zit?.....	4

1 INLEIDING

Op basis de beleidskaart van de Gemeente (ABU) en eerder uitgevoerd onderzoek heeft Plangebied Zeeheldenwijk deels een hoge verwachting met betrekking op het aantreffen van archeologische resten. De verwachting is gebaseerd op de deels intacte rivierduinen/donken, dekzandruggen/-koppen in de ondergrond. Daar waar de civiele werkzaamheden de archeologisch relevante lagen raken zal voorafgaand hieraan aanvullend archeologisch onderzoek plaatsvinden. Voor de delen van het plangebied waar de archeologisch relevante lagen tijdens de werkzaamheden niet worden geraakt, is in overleg met de opdrachtgever en het bevoegd gezag (de Gemeente Urk) besloten dat de bouwwerkzaamheden worden uitgevoerd doormiddel van participatie vanuit het werkveld.

Bij deze werkzaamheden worden geen archeologische resten verwacht en zijn geen archeologen aanwezig, maar geldt voor de uitvoerder wel een meldingsplicht indien het vermoeden bestaat dat er toch sprake is van archeologische lagen (zand direct onder veen) of vondsten (voorbeelden, zie beneden). Hoe gehandeld dient te worden bij het aantreffen van archeologische resten bij werkzaamheden die niet actief door een archeoloog worden begeleid, wordt hieronder beschreven. We noemen dat het protocol toevalsvondsten. Het is het streven dat het civiele werk hierdoor in principe niet stil komt te liggen. Voor een goede planning en stroomlijning dient intensief contact te worden onderhouden tussen de opdrachtgever, civiele uitvoerder en archeologisch uitvoerder.

Overigens geldt de meldingsplicht voor alle gebieden waar werkzaamheden worden uitgevoerd. Een vondst gedaan buiten de geselecteerde zones waar civieltechnische werkzaamheden worden uitgevoerd, nadat deze gebieden voor ontwikkeling zijn vrijgegeven, geldt als toevalsvondst en dient conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016 te worden gemeld bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, p.a. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de gemeente of de provincie. Dan dient een beslissing te worden genomen ten aanzien van de te ondernemen actie met betrekking tot de vondst binnen het kader van het project. Praktisch gezien kunt u bij het aantreffen van archeologische vondsten direct contact opnemen met het meldpunt archeologie. Voor de uitvoerder geldt daarbij dezelfde handelswijze als bij het aantreffen van mogelijke archeologische resten in een zone geselecteerd voor actieve, archeologische begeleiding.

2 PROTOCOL TOEVALSVONDSTEN

2.1 Meldpunt Archeologie

Het aantreffen van intacte bodempakketten (zand direct onder veen) met daarin (pre)historische sporen is ook binnen gebieden met een lage verwachting, zoals de Zeeheldenwijk, mogelijk. Voor de Zeeheldenwijk in Urk is daarom een protocol toevalsvondsten ontwikkeld, waarin op afroep (mogelijk) archeologische fenomenen onder de loep worden genomen. De uitvoerder heeft de plicht om bij het aantreffen van of een vermoeden daarvan melding te maken (onderstaande afbeeldingen dienen als voorbeeld). Hiervoor is een Centraal Meldpunt Archeologie ingesteld dat iedere melding zal beoordelen en zo snel mogelijk afhandelen. Archeologen van Econsultancy zullen het meldpunt bemannen. Bij het vermoeden van archeologie zal de verantwoordelijke uitvoerder of opzichter dit telefonisch moeten melden op onderstaande telefoonnummers.

Telefoonnummers Meldpunt Archeologie:

Binnen kantooruren op werkdagen van 8.00 -17.00 uur:

06-89971568 / 038-7820540

2.2 Procedure bij melding

Econsultancy beoordeelt een eventuele melding door het stellen van een aantal vragen en inspecteert de vondst zo nodig dezelfde dag in het veld samen met de melder (zie bijlage 1). De werkzaamheden dienen direct na de waarneming te worden stilgelegd of verlegd om archeologen van Econsultancy de resten te laten beoordelen. Een beoordeling is gebaseerd op bijvoorbeeld mondelinge (telefonische), fotografische overdracht en/of op basis van veldinspectie. Daarna zal in overleg met het Bevoegd Gezag/opdrachtgever worden besloten of de civieltechnische werkzaamheden vervolgd kunnen worden of dat er ruimte moet worden gecreëerd voor archeologisch onderzoek. De eerste bevindingen worden tevens overlegd aan de projectverantwoordelijke van de Gemeente Urk, Dhr. F.H.M. Fassotte (0527-689868; f.fassotte@urk.nl).

Gegevens over de vondst(en), de locatie en de vondstomstandigheden worden door Econsultancy schriftelijk vastgelegd op het meldingsformulier (bijlage 1). Alle vondsten worden door Econsultancy aan het bevoegd gezag (de gemeente Urk) gemeld.

Het bevoegd gezag reageert binnen één werkdag op de melding. Op verzoek van het bevoegd gezag kan een inspectie in het veld volgen samen met Econsultancy. In dat geval dient de vondstlocatie tot dat moment veiliggesteld te blijven. In overleg tussen de vertegenwoordiger van het bevoegd gezag, de adviseur van Econsultancy en de projectverantwoordelijke namens de opdrachtgever geeft het bevoegd gezag (ter plaatse) aan welke vervolgstappen eventueel vereist zijn en wat dit voor de vondstlocatie betekent.

Econsultancy rapporteert op basis hiervan aan de opdrachtgever inzichtelijk wat de consequenties hiervan in tijd, geld en extra inzet zijn. In overleg wordt tevens bepaald of de gemeente, de provincie als handhaver en eventueel de pers dient te worden ingelicht. Een eventueel uit de vondst voortkomende verandering in de grondwerkzaamheden (verlegging, vertraging) wordt door de opdrachtgever met haar uitvoerders geregeld en afgestemd. Econsultancy draagt zorg voor een goede afhandeling van archeologische vervolgtraject, zodat de locatie op de kortst mogelijke termijn kan worden vrijgegeven.

2.3 Voorlichting

De inhoud van het document dient door de uitvoerder(s) te worden meegenomen in het startwerk-overleg/toolboxmeeting, zodat iedereen op de hoogte is van de gewenste werkwijze. Indien gewenst kan het document door de archeologen van Econsultancy worden toegelicht tijdens startwerkoverleggen of toolboxmeetings. Gedurende periode dat er grondroerende werkzaamheden in de gebieden gepland staan, waar het protocol toevalsvondsten op van toepassing is, zal een archeoloog van Econsultancy beschikbaar zijn om op afroep, bij meldingen, naar het gebied af te reizen.

2.4 Toekomstige situatie

Het is geen van de partijen, inclusief Econsultancy, toegestaan te communiceren met de pers of publiek, tenzij de opdrachtgever hier expliciet toestemming voor heeft gegeven. Indien er belangwekkende vondsten worden gedaan, zal de opdrachtgever besluiten wanneer pers en publiek hiervan op de hoogte worden gebracht. In dat geval kan Econsultancy een persbericht opstellen, en staat zo nodig de pers te woord of verwijst door naar aangewezen personen van de combinatie.

3 VOORBEELD TEKST VOOR DE UITVOERDERS/OPZICHTERS/INFORMATIEBOEKJE

3.1 Meld archeologische vondsten binnen Urk

Bij graafwerkzaamheden in Urk is afgesproken extra te letten op archeologische vondsten en sporen. Onherkenbare voorwerpen of verkleuringen in de bodem kunnen te maken hebben met bewoningsactiviteit op de plek, honderden of zelfs duizenden jaren geleden. Binnen de gemeente kunnen zich situaties voordoen waarin werkzaamheden worden verricht zonder dat daarbij een archeologisch expert aanwezig is. Voor deze situaties is dit protocol toevalsvondsten opgesteld.

Voor het aantreffen van archeologische resten of een vermoeden daarvan bestaat binnen geheel Nederland een meldplicht conform de Erfgoedwet (2016). In het kader van deze wet zijn door de Gemeente Urk planregels opgesteld die van toepassing zijn op het bestemmingsplan. In de beleidsnota Archeologie Urk (ABU) zijn deze planregels opgenomen.

3.2 Archeologische verwachting

De hoge archeologische verwachting binnen het plangebied is gebaseerd op de deels intacte rivierduinen/donken, dekzandruggen/-koppen die in de ondergrond zijn aangetroffen. Gezien hun relatief hoge en droge ligging in het verleden, vormde deze zandopduikingen een gunstige verblijf en of vestigingslocatie ten opzichte van de natte omgeving. Binnen dit gebied is in principe bewoning mogelijk geweest tijdens de steentijd, het Mesolithicum en Neolithicum. Op vergelijkbare locaties zijn in de omgeving geregeld nederzettingen en andere resten van de zogenaamde Swifterbantcultuur (datering tussen 5.000 en 4.000 jaar v.Chr.) aangetroffen.

Vanaf 3.000 v.Chr. kwamen ook de hoger gelegen delen van het Pleistocene dekzand onder water en waren ze niet meer voor bewoning geschikt. In de eerste periode raakte het zand bedekt met een dik pakket veen. Vanaf 1.200 v.Chr. verloor de zee zijn grip op het huidige IJsselmeergebied verloren, omdat langs de westkust van Nederland zich een aaneengesloten strandwallengebied had gevormd. Toch bleef er sprake van 'wateroverlast', omdat het water dat via de IJssel vanuit het achterland werd aangevoerd. Het gevolg hiervan was het ontstaan van een uitgestrekt meer: het Flevomeer. Tot aan het begin van onze jaartelling vormde zich hierdoor de Flevomeer-afzettingen, bestaande uit het bruine schoensmeerachtige Gytja. In de Late-Middeleeuwen, met name in de 12^e en 13^e eeuw, groeide het water uit tot een heuse binnenzee, de Zuiderzee. In 1932 werd de Afsluitdijk aangelegd en werden onder zoetwater omstandigheden de zogenaamde IJsselmeer-afzettingen gevormd. Pas na het droogvallen van de Noordoostpolder in 1942 werd het huidige plangebied weer een geschikte locatie voor bewoning.

Bij archeologische waarden uit de 'natte periode' moet vooral gedacht worden aan de resten van vergane schepen, maar ook dingen als visuiken, weren, netten en andere zaken in relatie tot het water. De archeologische waarden uit die laatste periode omvatten vooral eventuele resten die te maken hebben met activiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het gaat dan vooral om resten van vliegtuigen neergeschoten door luchtafweergeschut van de Duitse bezetters. Tijdens de oorlog maakte het IJsselmeer onderdeel uit van de route waarlangs vele geallieerde vliegtuigen, in formatie, vlogen op weg naar doelen in Duitsland. Een deel van de vliegtuigen haalde de bestemming echter niet en tot op de dag van vandaag worden resten van die vliegtuigen tijdens graafwerkzaamheden in de bodem aangetroffen. Vaak in combinatie met gevaarlijke, onontplofte munitie.

3.3 Hoe herkent u archeologische vondsten of sporen?

Tijdens graafwerkzaamheden kan het voorkomen dat u: scherven aardewerk, stukken glas, botresten of bakstenen aantreft. Ook kan het gaan om grote objecten en/of structuren zoals bijvoorbeeld: houten palen, vlechtwerk of planken, scheepswrakken, delen van vliegtuigen of gevaarlijke munitie (zie onderstaande voorbeelden). Dit zijn allemaal aanwijzingen voor menselijke activiteit in het verleden. Indien u bovenstaande zaken in de bodem aantreft, dient u direct na de waarneming de werkzaamheden stil te leggen en contact op te nemen met het meldpunt. Een archeoloog zal de melding beoordelen, stelt u een aantal vragen en maakt desnoods een afspraak voor een bezoek op locatie (zie bijlage 1). Na overleg met betrokken partijen zal worden besloten of dat de bouwwerkzaamheden doorgang kunnen vinden of dat er ruimte gemaakt moet worden voor archeologisch onderzoek op de vindplaats.

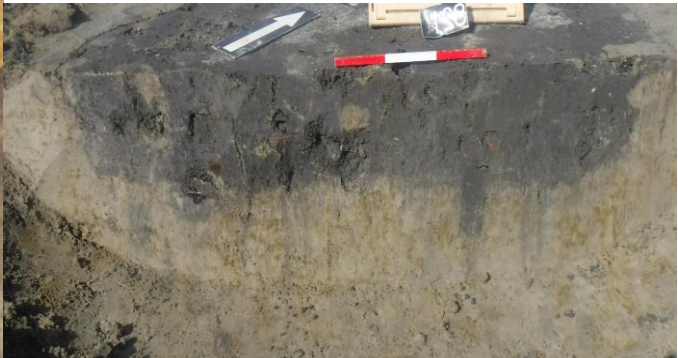
3.4 Wat te doen als je vermoedt dat iets ouds in de grond zit?

Laat de resten in de grond zitten en bel – ook bij twijfel - het meldpunt Archeologie.

Meldpunt archeologie (dhr. Mark Komen, Econsultancy): 06-89971568 / 038-7820540

Archeologisch interessante bodempakketten (veen op zand) en grondsporen die herkenbaar zijn aan de kleur. Prehistorie: een menselijke schedel, vuursteen, prehistorisch aardewerk. Historie: glas, metaal (munt), (pijp)aardewerk. Een scheepswrak en een vliegtuig uit de Tweede wereldoorlog

Bron:

Afbeelding schedel <https://www.ad.nl/rivierenland/skelet-trijntje-is-met-terugwerkende-kracht-een-bn-er-een-eer-maar-ook-terecht~ab9e5789/>

Afbeelding scheepswrak <http://www.verganeschepen.nl/schip.php?wrakid=23>

Afbeelding vliegtuig en munitie <https://www.battlefieldtours.nu/blog-3/page/28/>

